
ПРОБЛЕМИ, НАДБАННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 821.161.2 : 159.923.2 : [321.74 «713»]

МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ЗАСІБ САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ ПОСТТОТАЛІТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Роман Олексенко,
Юлія Ситник

У статті зроблено спробу проаналізувати значення та роль мовної ідентичності як одного з визначальних факторів процесу самоусвідомлення і, зокрема, самовизначення й самоідентифікації в умовах трансформації посттоталітарного суспільства.

Особлива увага приділена характеристиці мовної ідентичності як засобу самовизначення та самоідентифікації в процесі подолання тих проблем і викликів, що були поставлені існуванням тоталітарного режиму в Радянському Союзі, а також проявилися у період окупації частини Донбасу проросійськими терористичними угрупуваннями.

Наголошується, що ХХ століття принесло українській нації величезні випробування й трагедії, насамперед спричинені більшовицькою тоталітарною владою. Остання ставила собі за першочергову мету знищення національної свідомості та ідентичності українців. При цьому особлива увага приділялася боротьбі з мовною ідентичністю, адже саме вона найбільше відрізняла українців від решти населення СРСР і сприяла збереженню національної самосвідомості та ідентичності українців. Зроблено висновок, що протягом багатьох століть для українців мова була одним із основних засобів збереження власної ідентичності. Проблема залишається актуальною до цього часу, особливо для українців Донбасу, які потрапили в ситуацію, коли окупанти відбирають у них право на власну мову та всіляко знищують усе українське.

Ключові слова: мовна ідентичність, українська мова, національна ідентичність, політична ідентичність, самовизначення, самоідентифікація, посттоталітарне суспільство.

Постановка проблеми. Сучасний глобалізований світ ставить цілу низку викликів і проблем. Особливою ж гостротою відзначається проблематика національної ідентичності, тісно пов'язані з нею процеси самоусвідомлення й світоглядні орієнтації сучасної особистості. Зокрема, особливої уваги заслуговує значення мовної ідентичності як важливого засобу самовизначення й самоідентифікації в умовах трансформацій посттоталітарного суспільства. Саме цей аспект і визначає **актуальність** теми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначена тема частково розглядалася в працях О. Потебні [1], В. Іванишина та Я. Радевича-Винницького [2], П. Кононенко [3], Л. Костюк [4], Г. Лозко [5], С. Павлюка [6], Я. Радевича-Винницького [7], М. Рябчука [8],

В. Шандри [9], О. Шармар [10] та ін. Однак, залишається недостатньо розкритою та обґрунтованою парадигма трансформації мовної ідентичності як засобу самовизначення та самоідентифікації в умовах посттоталітарного суспільства. Саме цей аспект і обумовлює наукову новизну статті.

Мета статті полягає в характеристиці мовної ідентичності як засобу самовизначення та самоідентифікації в процесі подолання тих проблем і викликів, що були поставлені існуванням тоталітарного режиму в Радянському Союзі, а також проявилися у період окупації частини Донбасу російськими терористичними угрупованнями.

Виклад основного матеріалу. Одною з характерних ознак тоталітарного й авторитарного режимів, з їхньою тенденцією до пригноблення людської особистості, є стирання всіх проявів національного й особистісного самовираження, котрі перешкоджають формуванню однорідного й аморфного суспільства з домінуванням однієї політичної сили чи культу особи. Особливо така тенденція була притаманна Російській імперії та її своєрідним втіленням у вигляді Радянського Союзу та Російської Федерації, котрі, значною мірою, успадкували деспотизм, імперськість й інші негативні прояви своєї попередниці. Для них чи не головною об'єднавчою ідеєю було формування такої ідеології та доктрини, що б сприяли утворенню денаціоналізованої маси народу, позбавленої національної ідентичності, якою легко було б управляти.

О. Потебня вважав, що втрата мови й денаціоналізація народу призводить до дезорганізації суспільства, аморальності й спідлення [1]. Цілком вірогідно, що для такої думки підґрунтям став період перебування в складі Російської імперії, котра прагнула перетворити українців на малоросів, які були б позбавлені власної історії, національної самосвідомості й ідентичності, самоідентифікації та мови. Особливо ж активізувався цей процес у другій половині XIX століття – період, на котрий і припадає піднесення наукової діяльності О. Потебні.

На думку В. Шандри, в XIX столітті на українських землях, що входили до складу Російської імперії, народна мова була провідним елементом української ідентичності. Одночасно українофіли прагнули конструювати українську мову, виходячи з культурної моделі нації в напрямку відмежування української ідентичності від російської шляхом виявлення її цінностей та проявів відмінностей, зокрема, мовних [9, с. 17, 18].

XX століття принесло українській нації величезні випробування й трагедії, насамперед, спричинені більшовицькою тоталітарною владою. Остання ставила собі за першочергову мету знищення національної свідомості та ідентичності українців. При цьому, особлива увага приділялася боротьбі з мовною ідентичністю, адже саме вона найбільше відрізняла українців від решти населення СРСР і сприяла збереженню національної самосвідомості та ідентичності українців.

З особливою силою процес русифікації українців розгорнувся на початку 1980-х років, коли влада почала здійснювати доплати російським філологам у середніх школах, батькам рекомендувалося відмовлятися від вивчення їхніми дітьми рідної мови, бо, по-перше, в СРСР «сформувалася нова історична спільність людей – радянський народ», а, по-друге, «всі потреби людей і націй може задовольнити лише... російська мова». Українську мову (а тим самим і культуру та націю) прирікали на агонію і смерть; російській мові її фальшиві благодійники відводили роль знаряддя руйнації міжнародних гармонійних відносин. Україну обертали на колонію, як державу, усували з історичної арени [3, с. 20]. Така ситуація цілком відповідає визначенню «лінгвоцид» (мововбивство) – тобто цілеспрямоване й системне знищення певної мови як провідної ознаки етносу, народності, нації. Остаточною метою лінгвоциду є не геноцид, тобто фізичне винищення певного народу, а етноцид – ліквідація цього народу як окремої культурно-історичної

спільноти, винародовлення етносу. Відтак, В. Іванишин і Я. Радевич-Винницький також трактують лінгвоцид як передумову масової денационалізації та манкуртизації: без нього неможлива втрата народом історичної пам'яті, етнічного імунітету, національної самототожності, а без цього, своєю чергою, не може відбутись асиміляція – поглинання одного народу іншим. Ось чому поневолювачі ніколи не забували про необхідність нищення мови поневолених народів. Лінгвоцид мав і має місце фактично в усіх поліетнічних утвореннях, багатонаціональних державах, де стикаються інтереси панівного і поневолених народів. Форми лінгвоциду можуть бути жорстокими чи поміркованими, відвертими чи завуальованими, однак це не міняє ні суті, ні кінцевої мети лінгвоциду. У стародавній Індії носії неарійських мов не мали надії вибратись із нижчих каст; у Китаї, щоб зайняти хоч найнижчу посаду, треба було скласти іспит з ієрогліфічного письма, і хто не знав китайської мови, не мав у житті жодних шансів. В окупованій іспанськими фашистами Каталонії один із перших заходів режиму Франко стосувався каталонської мови. Було заборонено викладати цю мову в школах і вузах, публікувати нею газети, журнали і книги, правити Службу Божу, листуватись, розмовляти в робочий час, називатись каталонськими іменами, вживати рідні географічні назви, у тому числі слово Каталонія. У науковому світі вважалось, що каталонська мова – найбільш значна із європейських мов, яка не є офіційною мовою незалежної держави. Українську ж мову, носіїв якої більше, ніж носіїв усіх мов Іспанії (кастільської, галісійської, каталонської, баскської) разом узятих, за давньою звичкою чи з кон'юнктурних міркувань до уваги не брали. Лінгвоцид щодо української мови має довгу історію, сторінки якої рясніють підступом, погордою, нахабством, лицемірством поневолювачів та щедро політі сльозами і кров'ю їхньої жертви – українського народу [2].

Г. Лозко розглядає явище лінгвоциду (від *lingua* – мова, *caedo* – вбиваю) як таке, що спрямовується переважно проти писемної форми мовлення: державної документації, засоби масової інформації, науки, літератури, культури тощо. У Радянському Союзі навіть дисертації з української фольклористики змушували захищати російською мовою. Засилля однієї мови в середовищі інших народів також прийнято називати лінгвістичним імперіалізмом. Панування імперіалістичної мови досягається значним рівнем її інформативності (наприклад, на даний час близько 70 % наукової інформації в світі подається англійською мовою). Часто цьому сприяє національне нахабство як ментальна риса народу (яскравий приклад – засилля російської мови в радянській імперії або й у сучасному пострадянському просторі). Зазвичай паралельно з лінгвоцидом використовується деїцид (від лат. *Deus* – Бог, і *caedo* – знищую), тобто боговбивство або знищення етнічної релігії. Цей термін уперше ввів у науку український теософ В. Шиян у середині ХХ століття, позначивши ним жорстоке винищення святинь і священнослужителів етнічних культів при насильницькому насадженні імперської релігії. Як правило, за деїцидом і лінгвоцидом слідує геноцид (фізичне знищення певного народу) і етноцид – ліквідація народу як окремої культурно-історичної спільноти [5].

М. Рябчук звертає увагу на те, що розколина між Україною європейською та Україною євразійською проходить не по Дніпру (чи по Збручу), а, де-факто, в свідомості й повсякденних практиках переважної більшості сьгоднішніх українців. Відтак, цей вчений пропонує досить продуктивний підхід до подолання цієї «ментальної кризи». Він, зокрема, вважає, що в умовах українського культурного життя проблема порозуміння протилежних позицій загострюється ще й тим, що є спадщиною боротьби «колоніального» та «антиколоніального» дискурсів. Звідси витікає необхідність нової культуротворчої позиції: «Лише постколоніальний підхід, як підхід справді діалогічний дає змогу включити в себе обидва антагоністичні, непримиренні й однаково монологічні

підходи – колоніальний та антиколоніальний. «Включити» – не означає створити якусь еkleктичну суміш русофобії й українофобії, «індоевропейства» й «малоросійства». Ідеться про інше – про визнання себе спадкоємцями обох спадщин: колоніальної й антиколоніальної, і про вироблення нової ідентичності не на основі беззастережного схвалення однієї з них, а на основі критичного переосмислення кожної» [8, с. 209, 210.].

Зауважимо, що досить тривалий і складний процес самовизначення та самоідентифікації колишніх русинів-руснаків вже як українців, із власною єдиною мовою та національною ідентичністю, відбувався протягом XIX – початку XX століття. Однак, його завершення співпало з початком більшовицької окупації українських земель. І саме вона, аналогічно з румунською, польською, згодом – угорською окупацією, але значно підступніше й тотальніше знищувала всі паростки самоідентифікації українців.

Навіть так звана «українізація» фактично виявилася прикриттям для антиукраїнської політики більшовиків. У ході її здійснення органи ДПУ активно виявляли та винищували представників національної української еліти.

Наприкінці 1920-х років більшовицький режим зіткнувся із новими труднощами. У Кремлі почали панувати думки про те, що внутрішні негаразди в поєднанні з низкою криз у міжнародних стосунках послаблюють позиції СРСР, сприяють активізації «контрреволюційних», «шкідницьких», особливо, націоналістичних сил. Пожвавлення останніх пов'язувалося значною мірою з політикою «коренізації» (отже, «українізації»). У зв'язку з цим влада вирішила провести кілька відкритих політичних процесів, що мали на меті засудити «націоналістів», зробивши підсудними на процесах тих осіб, які давно були в агентурній розробці [10, с. 129].

Протягом періоду приналежності України до Радянського Союзу ідеологічно трактований інтернаціоналізм сприяв формуванню у суспільній свідомості тези про однаковість усіх «радянських людей». Країна з багатьма національними культурами, мовами, звичаями почала втрачати специфічні, унікальні риси культури окремих народів, що її населяли. У деяких регіонах, у тому числі і в Україні, склалась критична ситуація у сфері функціонування і розвитку національної мови. Розпад СРСР, значні зміни в економіці, культурі, соціальній сфері викликали зміни у поглядах на ознаки національного, етнічного, ментального [4, арк. 69, 70].

Українське мовлення було контрольоване та конвойоване, а несвобода, насильство, несправедливість завжди призводять до активізації злих людей і злого в людях, породжують цинізм, безнадію, втрату орієнтирів, спідлення і запаскудження людських душ. Відмова від рідного починає сприйматись не як вияв нищої безхребетності, а як уміння жити, що, своєю чергою, дає підставу дивитись зверхньо і вороже на тих, хто цього не зробив. Справа, однак, не закінчується на мовленні. Воно є лишень найбільш помітним явищем у статусі і соціальній поведінці людей. Це тільки вершина айсберга. Під нею – ментальність, національний характер, національна свідомість, духовність, культура... А за ними – історія народу, його земля, національна ідея, соборність і державність нації, її доля і шлях у майбутнє [7].

Мова є невіддільною частиною будь-якої індивідуальної та суспільної життєдіяльності. Вона являє собою своєрідний духовний код, за допомогою котрого ми розуміємо навколишній світ і себе в ньому. Буття людини безпосередньо пов'язане з мовною реальністю, в якій концентрується сама сутність і сенс існування [11, с. 94]. Також мова зазвичай виступає універсальним посередником між людиною та суспільством. Це своєрідне дзеркало, в якому людина віддзеркалює себе для суспільства, а суспільство віддзеркалюється для людини. Для людини мова – це не лише спосіб передачі думки чи емоційного стану, а й спосіб мислення і засіб, за допомогою якого досягається мета освоєння навколишньої дійсності. Не випадково занепад чи зникнення

мови негативно позначається на ментальних ресурсах людини та суспільства, призводить до підвищення рівня соціальної маргінальності й нейротизму, до втрати ідентичності. Ключовою особливістю мови, що характеризує її відмінність від інших соціальних установ, є та обставина, що жодна з цих установ не має такого тотального впливу на всіх індивідів у будь-який момент часу й жодне інше соціальне явище не пов'язане з усіма індивідами так, що кожен бере в ньому участь і може чинити вплив на нього. Ця особливість дала деяким дослідникам можливість твердити навіть про тоталітаризм мови як фактора суспільного буття та свідомості [12, с. 101]. Але можна стверджувати, що саме на основі мови формується такий тип ідентичності, який виступає основним підґрунтям самовизначення й самоідентифікації особи. Така функція мови є надзвичайно важлива в наш час, коли в умовах окупації певної території Донбасу російськими терористичними угрупованнями, значна частина населення цієї території змушена була покинути рідні краї. І це стосується не лише українців, але й багатьох етнічних росіян, які не сприйнявши нав'язуваний їм «руський мір», сприйняли не лише політичну українську ідентичність, але й національну, включно з мовною ідентичністю.

Доречно зауважити, що штучно поширюваний кремлівськими очільниками «руський мір» пропагується не лише через ЗМІ та соціальні мережі. Одним із провідних його популяризаторів виступає Московський патріархат УПЦ, для якого абсолютно не прийнятною є українська мова. Як відзначив ще в 2003 році С. Павлюк, русифікаторська функція московської православної церкви, на превеликий жаль, збереглася і в новітні часи політичного життя України. Настанови духовенства УПЦ МП спрямовані на розмивання національної ідентичності, запропонувавши віруючим ортодоксальну політичну доктрину східнослов'янської єдності, у чому відверто проглядається російський геополітичний акцент. Московський патріархат УПЦ виступає як політична структура з індеферентним ставленням до національних цінностей і конституційних засад України як держави [6, с. 10].

На думку В. Іванишина та Я. Радевича-Винницького, не слід ототожнювати в кожному випадку мовну ознаку людини з почуттям патріотизму, а в нашому – з почуттям українськості. Через різні обставини люди часто не володіють рідною мовою, однак при цьому зберігають щирі почуття до України. Чимало з них використовують найменші можливості для оволодіння мовою свого народу, залучають до цього інших і працюють в ім'я українського народу. Кожен із нас мусить пам'ятати, що, ігноруючи свої рідномовні обов'язки й поступаючись своїми мовними правами, він тим самим ослаблює відпорність, живучість народу, до якого належить [2].

Висновки. Протягом багатьох століть для українців мова була одним з основних засобів збереження власної ідентичності. Українцям завжди доводилося відстоювати своє право на власну мову. Ця проблема залишається актуальною до цього часу, особливо для українців Донбасу, які потрапили в ситуацію, коли окупанти відбирають у них право на власну мову та всіляко знищують усе українське. Відомо, що українська мова на Донбасі десятиліттями цілеспрямовано піддавалась дискримінації, і цей процес продовжувався навіть у період незалежності, що й стало одним із чинників для сучасної російської окупації краю.

Необхідно відзначити, що в наш час, особливо з огляду на події на Донбасі, українська мова стає визначальним фактором самовизначення й самоідентифікації особи та її національної й політичної ідентичності. І це є однією з важливих ознак подолання посттоталітарного синдрому в українському суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Потебня А. А. Мысль и язык: [Електронний ресурс] / А. А. Потебня; К.: СИЭНТО, 1993 // Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/poteb/
2. Іванишин В. Мова і нація : [Електронний ресурс] / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький ; за заг. редакцією Я. Радевича-Винницького. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994 // Режим доступу: <http://dontsov-nic.com.ua/ridna-mova/>
3. Кононенко П. П. Мова і майбутнє народу / П. П. Кононенко // Україна – мова Українська мова в самопізнанні й самотворенні народу. Мова як чинник національної самоідентифікації українців: збірник наукових праць НДІУ. – Т. ІХ. – С. 9-25.
4. Костюк Л. Б. Філогенетичні закономірності розвитку етнічної ментальності українців : дис. ... кандидата філос. наук : 09.00.05. / Костюк Лариса Богданівна. – Дрогобич, 2008. – 176 арк.
5. Лозко Г. Етнологія України: Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект: [Електронний ресурс] / Г. Лозко // Режим доступу: http://aratta-ukraine.com/books_ua.php?text=60
6. Павлюк С. Драматичність процесу самоідентифікації українців у сучасних умовах: влада і суспільство / С. Павлюк // Інститут Кеннана. Київський проект «Україна – проблема ідентичності: людина, економіка, суспільство»: конференція українських випускників програм наукового стажування у США, Львів, 18 – 21 вересня 2003 р. – С. 6-11.
7. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації: [Електронний ресурс] / Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1997 // Режим доступу: http://perviydoc.ru/v19477/радевич-винницький_я_україна_від_мови_до_нації?page=2
8. Рябчук М. Від Малоросії до України : парадокси запізнілого націєтворення / М. Рябчук. – К. : Критика, 2000. – 304 с.
9. Шандра В. С. Мова як інструмент формування національної ідентичності / В. С. Шандра // Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії : спроба державного регулювання (1847-1914). Збірник документів і матеріалів / Відп. ред. Г. Боряк ; упоряд. Г. Боряк, В. Баран, Л. Гісцова, Л. Демченко, О. Музичук, П. Найденко, В. Шандра ; НАН України ; Ін-т історії України ; Укрдержархів, ЦДІАК України. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2013. – С. 7-44.
10. Шармар О. М. Фабрикація справи «Спілки визволення України» Державним політичним управлінням УСРР / О. М. Шармар // Революції в Україні у ХХ – ХХІ століттях : співзвуччя епох. Матеріали II Міжнародної наукової конференції (Одеса, 6 жовтня 2006 р.). – Одеса, 2006. – С. 129-132.
11. Готько Н. Мова в мережі інформаційно-комунікативного простору суспільства / Н. Готько // VERSUS: науково-теоретичний часопис. – № 1 (8). – 2016. – С. 94-98.
12. Кузьомінська Л. Мовна картина світу крізь призму комунікативної діяльності та інформаційного суспільства / Л. Кузьомінська // VERSUS: науково-теоретичний часопис. – № 1 (8). – 2016. – С. 99-105.

REFERENCES

1. Potebnya A. A. Mysl i yazyk: [Yeletkronniy resurs] / A. A. Potebnya; K.: SIeNTO, 1993 // Rezhim dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/poteb/
2. Ivanyshyn V. Mova i nacija : [Elektronnyj resurs] / V. Ivanyshyn, Ja. Radevych-Vynnycjkyj ; za zagh. redakcijeju Ja. Radevycha-Vynnycjkohho. – Droghobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennja», 1994 // Rezhym dostupu: <http://dontsov-nic.com.ua/ridna-mova/>
3. Kononenko P. P. Mova i majbutnje narodu / P. P. Kononenko // Ukrajina – mova Ukrajinsjka mova v samopiznanni j samotvorenni narodu. Mova jak chynnyk nacionaljnoji samoidentyfikacij ukrainciv: zbirnyk naukovykh pracj NDIU. – T. IKh. – S. 9-25.
4. Kostjuk L. B. Filoghenetychni zakonomirnosti rozvytku etnichnoji mentaljnosti ukrajinciv : dys. ... kandydata filoz. nauk : 09.00.05. / Kostjuk Larysa Boghdanivna. – Droghobych, 2008. – 176 ark.

5. Lozko Gh. Etnologhija Ukrajinu: Filosofs'ko-teoretychnyj ta etnorelighijeznavchyj aspekt: [Elektronnyj resurs] / Gh. Lozko // Rezhym dostupu: http://aratta-ukraine.com/books_ua.php?text=60
6. Pavljuk S. Dramatychnist'j procesu samoidentyfikaciji ukrajinciv u suchasnykh umovakh: vlada i suspil'jstvo / S. Pavljuk // Instytut Kennana. Kyjivskyj proekt «Ukrajinu – problema identychnosti: ljudyna, ekonomika, suspil'jstvo»: konferencija ukrajins'kykh vypuskn'kyv program naukovogo stazhuvannja u SSHA Ljviv, 18 – 21 veresnja 2003 r. – S. 6-11.
7. Radevych-Vynnyckyj Ja. Ukrajinu: vid movy do naciji: [Elektronnyj resurs] / Ja. Radevych-Vynnyckyj. – Drohobych: Vydavnycha firma «Vidrodzhennja», 1997 // Rezhym dostupu: http://perviydoc.ru/v19477/radevych-vynnyckyj_ja._ukrajina_vid_movy_do_naciji?page=2
8. Rjabchuk M. Vid Malorosiji do Ukrajinu : paradoksy zapiznilogho nacijetvorennja / M. Rjabchuk. – K. : Krytyka, 2000. – 304 s.
9. Shandra V. S. Mova jak instrument formuvannja nacional'noji identychnosti / V. S. Shandra // Ukrajin'sjka identychnist'j i movne pytannja v Rosijs'kij imperiji : sprobu derzhavnogho reghuljuvannja (1847-1914). Zbirnyk dokumentiv i materialiv / Vidp. red. Gh. Borjak ; uporjad. Gh. Borjak, V. Baran, L. Ghiscova, L. Demchenko, O. Muzychuk, P. Najdenko, V. Shandra ; NAN Ukrajinu ; In-t istoriji Ukrajinu ; Ukrderzharkhiv, CDIAK Ukrajinu. – K. : In-t istoriji Ukrajinu NAN Ukrajinu, 2013. – S. 7-44.
10. Sharmar O. M. Fabrykacija spravy «Spilky vyzvolennja Ukrajinu» Derzhavnym politychnym upravlinnjam USSR / O. M. Sharmar // Revoljuciji v Ukrajinu u KhKh – KhKhI stolittjakh : spivzvuchchja epokh. Materialy II Mizhnarodnoji naukovoji konferenciji (Odesa, 6 zhovtnja 2006 r.). – Odesa, 2006. – S. 129-132.
11. Ghotjko N. Mova v merezhi informacijno-komunikatyvnogho prostoru suspil'jstva / N. Ghotjko // VERSUS: nauko-teoretychnyj chasopys. – # 1 (8). – 2016. – S. 94-98.
12. Kuzjominsjka L. Movna kartyna svitu krizj pryzmu komunikatyvnoji dijal'nosti ta informacijnogho suspil'jstva / L. Kuzjominsjka // VERSUS: nauko-teoretychnyj chasopys. – № 1 (8). – 2016. – S. 99-105.

ОЛЕКСЕНКО Р., СЫТНИК Ю.

ЯЗЫКОВАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КАК СРЕДСТВО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ И САМОИДЕНТИФИКАЦИИ В УСЛОВИЯХ ПОСТТОТАЛИТАРНОГО ОБЩЕСТВА

В статье сделана попытка проанализировать значение и роль языковой идентичности как одного из определяющих факторов процесса самосознания и, в частности, самоопределения и самоидентификации в условиях трансформации посттоталитарного общества.

Особое внимание уделено характеристике языковой идентичности как средства самоопределения и самоидентификации в процессе преодоления тех проблем и вызовов, которые были поставлены существованием тоталитарного режима в Советском Союзе, а также проявились в период оккупации части Донбасса пророссийскими террористическими группировками.

Отмечается, что XX век принес украинской нации огромные испытания и трагедии, прежде всего вызванные большевистской тоталитарной властью. Последняя ставила первоочередную цель уничтожения национального сознания и идентичности украинцев. При этом особое внимание уделялось борьбе с языковой идентичностью, ведь именно она больше всего отличала украинцев от остального населения СССР и способствовала сохранению национального самосознания и идентичности украинцев. Сделан вывод, что в течение многих веков для украинцев язык был одним из основных средств сохранения собственной идентичности. Проблема остается актуальной до сих пор, особенно для украинцев Донбасса, которые попали в ситуацию, когда оккупанты отбирают у них право на собственный язык и всячески уничтожают все украинское.

Ключевые слова: *языковая идентичность, украинский язык, национальная идентичность, политическая идентичность, самоопределение, самоидентификация, посттоталитарное общество.*

OLEKSENKO R., SYTNYK J.

LINGUISTIC IDENTITY AS A MEANS OF SELF-DETERMINATION AND SELF-IDENTITY IN THE POST-TOTALITARIAN SOCIETY

This article attempts to analyze the meaning and role of linguistic identity as one of the determining factors of the process of self-awareness, and in particular – of self and identity in terms of transformation of post-totalitarian society.

Particular attention is paid to the characteristics of linguistic identity – as a means of self and identity in the process of overcoming the problems and challenges that were posed by the existence of the totalitarian regime in the Soviet Union, and – emerged during the Russian terrorist groups occupation of Donbass.

Noted that one of the essential features of totalitarian and authoritarian regimes, with their tendency to oppression of the human person is erasing all forms of national and personal self-expression, which prevent the formation of amorphous and homogeneous society dominated by one political force or personality cult. Especially this trend was inherent in the Russian Empire and its original incarnation as the Soviet Union and the Russian Federation, which largely inherited despotism and other negative effects of its predecessor. They are not the main unifying idea was to create such an ideology and doctrine that would facilitate the formation of denationalized masses, devoid of national identity, which would be easy to manage.

It is noted that the twentieth century brought Ukrainian nation great trials and tragedy, above all - caused the Bolshevik totalitarian power. The latest set out the primary goal of the destruction of national consciousness and identity Ukrainian. Thus, special attention was paid to combating linguistic identity, because it is the most distinguished of the rest of the Ukrainian Soviet population and helped preserve the national consciousness and identity Ukrainian.

Overall, it is concluded that for centuries for the Ukrainian language was one of the main means of preservation of identity. Ukrainians have always defend their right to their own language. This issue remains relevant to this day, especially for the Ukrainian of Donbas, who are in a situation where the occupants take away their right to their own language and in every way to destroy everything Ukrainian. It should be noted that Ukrainian of Donbas deliberately subjected to decades of discrimination, and this process continued even in the period of independence, which was one of the factors for the modern Russian occupation of land.

Keywords: *linguistic identity, Ukrainian, national identity, political identity, self-identity, post-totalitarian society.*

Надійшла до редакції 16.12.2016 р.